

[Ministeren for kulturelle anliggender]

ke nogen der rigtig kunne svare på, og så synes jeg, vi skulle afskaffe loven, for den er faktisk ikke til nogen gavn.

Om der er billetthajer rundt omkring? Det er muligt. Det er der nok. Fodboldkampe er sikkert et godt eksempel, men jeg beder om at få at vide, om man ønsker, at kulturministeriets embedsmænd, som sikkert har travlt med at bevæge sig mod tilskuerpladserne på det tidspunkt, virkelig skal gå rundt foran Idrætsparken og kontrollere, om der nu er nogen, der sælger dyre billetter. Den er håbløs at administrere.

Så vil jeg i øvrigt sige til hr. Ole Espersen og andre skeptikere, at det ikke er noget, jeg har fundet på. Dette lovforslag har ligget gud ved hvor længe, og det lå egentlig kun og ventede på, at der kom et teaterlovforslag, så man kunne være bekendt at sende det over i folketinget, for man syntes faktisk ikke, det kunne gå alene i folketinget, og derfor er det kommet nu.

Naturligvis kan vi uddybe det hele under udvalgsbehandlingen og diskutere fodboldkampbilletter til Paris og meget andet, men jeg må dog anbefale, at man støtter dette forslag.

(Kort bemærkning).

Tinning (VS):

Jeg skal gøre det meget kort, jeg vil egentlig også godt hjem. Jeg kunne tænke mig at høre, om man må tage det som en generel erklæring fra regeringen, at enhver lov, som er umulig at administrere, vil blive ophævet.

Ministeren for kulturelle anliggender (Mimi Stilling Jakobsen):

Nej, naturligvis ikke. Så kunne vi jo ikke bestille andet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden:

Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til kulturudvalget. Hvis ingen gør indsigelse

mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Vi har et problem. Udenrigsministeren er ikke til stede. Det er ikke således, at ministeren for kulturelle anliggender fungerer? Det er det ikke.

Så må mødet udsættes et øjeblik. Mødet udsættes foreløbig i tre minutter.

Mødet udsat kl. 17.18

Mødet genoptaget kl. 17.20

Den sidste sag på dagsordenen var:

8) Første behandling af beslutningsforslag nr. B 7:

Forslag til folketingsbeslutning om skærpeelse af sanktionspolitikken over for Sydafrika.

Af Riishøj (SF) m.fl.

(Fremsat 8/2 84).

Forslaget sættes til forhandling.

Forhandling

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Jeg vil først beklage, at jeg ikke var mødt til tiden.

Inden jeg kommenterer det konkrete indhold af forslaget fra hr. Riishøj m.fl., kan der være grund til ganske kort at erindre om de generelle elementer i Danmarks Sydafrikapolitik.

Danmarks politik over for Sydafrika tager udgangspunkt i FNs skarpe fordømmelse af den systematiske og konsekvente undertrykkelse af et befolkningsflertal udelukkende på grund af race, som kendetegner apartheidsystemet. Det er Danmarks politik, at det internationale pres mod Sydafrika bør øges og gøres mere effektivt for at opnå en fredelig afvikling af apartheidsystemet. En forøgelse og effektivisering af det internationale pres mod Sydafrika kan realistisk set kun opnås ved sanktioner, som er baseret på bindende vedtagelser i FNs sikkerhedsråd eller på bindende internationale aftaler mellem en omfattende gruppe af lande.

I afventen af sådanne vedtagelser har Danmark imidlertid ønsket at give konkret udtryk for sin politik. Det er navnlig sket

[Udenrigsministeren]

sammen med de andre nordiske lande inden for rammerne af det fællesnordiske handlingsprogram mod Sydafrika, som blev vedtaget på det nordiske udenrigsministermøde i Oslo den 9.-10. marts 1978 og tiltrådt af det danske folketing den 26. maj samme år.

Handlingsprogrammet indeholder bl.a. beslutninger om at forbyde eller modvirke nyinvesteringer i Sydafrika og om at forhandle med nordiske virksomheder om begrænsning af deres produktion i Sydafrika samt henstilling om at bringe sportslige og kulturelle kontakter med det sydafrikanske apartheidregime til ophør.

De nordiske lande har siden handlingsprogrammets vedtagelse løbende drøftet dets opfølgning og andre foranstaltninger, der kan komme på tale. Som et resultat af disse drøftelser er der sket en gradvis udvidelse af handlingsprogrammet, navnlig ved gennemførelse af visumpligt for sydafrikanske statsborgere og fælles regler for forvaltningen af visumpligten.

Der er i alle nordiske lande en erkendelse af, at isolerede nationale skridt ikke vil virke efter hensigten. De nordiske lande er derfor enige om, at videregående sanktioner end dem, der er indeholdt i det fællesnordiske handlingsprogram, primært bør baseres på bindende vedtagelser i FNs sikkerhedsråd. Tilsvarende lægger de nordiske lande vægt på, at foranstaltningerne i handlingsprogrammet gennemføres af en gruppe lande i fællesskab.

Det er dette, der har været grundlaget for tidligere regerings Sydafrikapolitik, og denne politik er blevet videreført uændret af den nuværende regering. Det er derfor også på denne baggrund, man skal vurdere det konkrete indhold af det beslutningsforslag, der her er til første behandling.

Det første element i beslutningsforslaget vedrører folketingets dagsorden af 20. januar 1983, som pålægger regeringen at rette en fornyet henvendelse til de selskaber, der importerer kul fra Den Sydafrikanske Republik, med henblik på en gradvis afvikling af denne import inden 1990. Med henblik på at sikre overholdelsen af folketingets henstilling foreslås det, at regeringen skal forlange, at de berørte selskaber dels 2 gange årligt skal give en fyldestgørende oversigt over omfanget af kulimporten fra Sydafrika, dels skal udarbejde en nøjagtig redegørelse for de for-

anstaltninger, der i den forløbne periode er blevet truffet for at overholde henstillingen. Redegørelserne skal forelægges energiudvalget og udenrigsudvalget, og desuden skal folketingets beslutning på ny indskræpes over for selskaberne.

Som det vil være forslagsstillerne bekendt fra svar på spørgsmål i folketingets udenrigsudvalg, drøfter det under energiministerens nedsatte kulforsyningsudvalg løbende de berørte selskaber for at efterleve folketingets dagsorden. Kulforsyningsudvalget har nedsat en ad hoc-arbejdsgruppe, som har fået til opgave at undersøge bl.a. de forsyningsmæssige og samfundsøkonomiske konsekvenser af en gradvis afvikling af Danmarks kulimport fra Sydafrika inden 1990, herunder at pege på alternative forsyningsmuligheder.

Ad hoc-arbejdsgruppen, som har deltagelse af energiministeriet, udenrigsministeriet, Elsam og Elkraft, har allerede holdt en række møder, og det er hensigten, at den skal aflægge en samlet beretning til kulforsyningsudvalget med henblik på en redegørelse til energiministeren.

Det forekommer på denne baggrund ikke hensigtsmæssigt at pålægge selskaberne yderligere rapporteringspligt, og der er næppe heller grund til på ny at indskræpe folketingets henstilling over for selskaberne. Jeg kan forsikre om, at disse selskaber fuldt ud er bekendt med henstillingen.

Det næste element i beslutningsforslaget vedrører en olieembargo mod Sydafrika. Det fremgår af bemærkningerne til forslaget, at forslagsstillerne udmærket er klar over, at der ikke eksisterer nogen bindende FN-vedtagelse om en olieembargo mod Sydafrika, men desuagtet taler forslaget om »at sikre overholdelse af den af Danmark tiltrådte FN-olieembargo«. Der kan derfor være anledning til på ny at ramme en pæl igennem den ganske udbredte opfattelse, at FN skulle have vedtaget en bindende olieembargo mod Sydafrika i lighed med våbenembargoen. Dette er ikke tilfældet.

Det, der er tale om, er vedtagelser af forskellige resolutioner i FNs generalforsamling, der jo ikke er bindende for medlemslandene. Det er rigtigt, at Danmark i de fleste tilfælde har støttet disse resolutioner, men vi har fra dansk side sammen med bl.a. de andre nordiske lande samtidig gjort det klart, at støtten

[Udenrigsministeren]

ikke kunne opfattes som en fravigelse af de nordiske landes krav om respekt for den kompetencefordeling imellem generalforsamlingen og sikkerhedsrådet, der indebærer, at kun FNs sikkerhedsråd kan vedtage beslutninger, som er bindende for medlemslandene.

Noget andet er selvsagt spørgsmålet om eksport og transport af dansk olie til Sydafrika. Her har min forgænger som bekendt i et brev til DUC henstillet, at konsortiet forpligtede sig til ikke at levere dansk olie til Sydafrika, svarende til den norske ordning. Jeg tillader mig ligesom min forgænger at formode, at brevet er modtaget i den ånd, hvori det er fremsendt.

I øvrigt fremgik det af industriministerens svar i folketinget på det skriftlige spørgsmål nr. S 149 fra hr. Tommy Dinesen i november 1983, at der ikke på grundlag af Danmarks Statistiks udenrigshandelsstatistik kan konstateres nogen eksport af dansk olie til Sydafrika i årene 1981-82 og den da forløbne del af 1983.

Det følger af, hvad jeg netop har sagt, at der ikke skulle være behov for, at folketinget som ønsket af forslagsstillerne pålægger regeringen at undersøge omfanget af rederiers og olieselskabers olietransporter og salg af dansk olie til Sydafrika i perioden 1979-1983.

Hvad angår det initiativ, som Sømændenes Forbund i Danmark har taget sammen med internationale søfarts- og havnearbejderorganisationer om afholdelse af en international søfartskonference om olie- og våbenembargo mod Sydafrika, kan jeg sige, at det er min opfattelse, at danske sømænd har en rolle at spille i bestræbelserne på at afsløre illegale våbentransporter til Sydafrika, der er i strid med FNs våbenembargo. Det var som bekendt oplysninger fra danske søfolk, der var medvirkende til, at der blev rejst sag mod nogle danske rederier for overtrædelse af FNs bindende våbenembargo.

Det siger sig selv, at danske sømænd ville have haft en tilsvarende rolle, hvis der havde eksisteret en bindende olieembargo mod Sydafrika, men dette er som nævnt ikke tilfældet. Det er regeringens opfattelse, at en effektiv olieembargo mod Sydafrika må forudsætte en vedtagelse herom i FNs sikkerhedsråd. Det er med andre ord i FN, der må arbejdes herfor.

På denne baggrund og i lyset af vor statsfinansielle situation kan regeringen derfor ikke give sin tilslutning til forslaget om at bevilge 800.000 kr. til støtte af den planlagte internationale søfartskonference om våben- og olieembargo mod Sydafrika.

Det næste element i beslutningsforslaget om IMF-långivning til Sydafrika har i det forløbne år været genstand for gentagne spørgsmål og svar i henholdsvis folketinget og udenrigsudvalget, og jeg har senest haft lejlighed til at redegøre for sagen i et samråd med folketingets udenrigsudvalg den 19. oktober sidste år. Det vil heraf været fremgået, at der er nordisk enighed om at undgå en politisering af FNs særorganisationer og faglige internationale organisationer. Ikke mindst hvad angår Den Internationale Valutafond er der en erkendelse af, at det er i de nordiske landes interesse, at det internationale betalingssystem fungerer tilfredsstillende, og at alle IMF's medlemslande har en statutmæssig ret til IMF-lån. Endelig er der blandt de nordiske lande enighed om, at en eventuel kritik af sydafrikanske låneansøgninger i IMF's bestyrelse bør foregå på et økonomisk grundlag, f.eks. med henvisning til apartheidpolitikens negative virkninger på de interne økonomiske forhold, herunder arbejdsmarkedspolitikken, i Sydafrika. Jeg må på denne baggrund finde, at sagen nu er gennemdrøftet så grundigt på nordisk plan, at det vil være udsigtsløst at rejse den på ny.

Forslagsstillerne ønsker endvidere, at folketinget skal pålægge regeringen – om nødvendigt ved lov – at standse enhver form for danske nyinvesteringer i Sydafrika samt forbyde salg af licenser til Sydafrika.

Spørgsmålet om nyinvesteringer er som nævnt omfattet af det fællesnordiske handlingsprogram, og regeringen modvirker – ligesom den forrige regering – i overensstemmelse med handlingsprogrammet danske nyinvesteringer i Sydafrika.

Det fremgår af bemærkningerne til forslaget, at forslagsstillerne er opmærksom på, at de nordiske lande har valgt forskellige fremgangsmåder på dette område, idet Sverige som det eneste nordiske land har vedtaget en egentlig lov imod nyinvesteringer i Sydafrika. Forklaringen på dette kan meget vel være, at de enkelte nordiske lande har haft forskellige behov. For Danmarks vedkommende var der kun relativt beskedne investe-

[Udenrigsministeren]

ringer i Sydafrika, da handlingsprogrammet blev vedtaget, og der foreligger klare indikationer af, at de danske investeringer er reduceret siden vedtagelsen af handlingsprogrammet. Ifølge Nationalbanken er der ikke registreret danske investeringer i Sydafrika i årene 1981, 1982 og 1983. Hertil kommer, at de 2 danske virksomheder ØK og Novo er omfattet af EFs adfærdskodeks vedrørende Sydafrika, hvilket selvsagt ikke er tilfældet for f.eks. svenske virksomheder.

Der synes derfor ikke at være grundlag for at gå videre, end vi allerede gør i Danmark, og slet ikke for at vedtage en egentlig lov imod nyinvesteringer i Sydafrika.

At forbyde salg af licenser til Sydafrika er et ganske vidtgående skridt, og det er endnu ikke taget af noget vestligt land. Spørgsmålet er heller ikke omfattet af det fællesnordiske handlingsprogram. I øvrigt gælder det for både nyinvesteringer og salg af licenser, at videregående sanktioner på disse områder for at være effektive må ske med hjemmel i bindende vedtagelser i FNs sikkerhedsråd.

Det sidste element i beslutningsforslaget er, at SAS-flyvningen til Sydafrika skal standses med øjeblikkeligt varsel. Det er jo et forslag, der hyppigt er blevet fremsat i folketinget. Standsning af SAS-beflyvningen af Sydafrika er naturligvis ikke et skridt, som Danmark suverænt kan tage, da der jo indgår 3 lande i SAS-samarbejdet. Herudover vil jeg i overensstemmelse med svar, der er givet af såvel den tidligere som den nuværende regering på lignende forslag i folketinget, pege på, at en ensidig skandinavisk luftfartsboycot ikke vil få den ønskede virkning, men tværtimod vil fremme navnlig det sydafrikanske luftfartsselskabs interesser. De skandinaviske lande har derfor hidtil været enige om ikke at træffe ensidige foranstaltninger på dette område.

Som afslutning vil jeg på ny understrege, at den nuværende regering nøje og usvækket har videreført de tidligere regerings linje i Sydafrikapolitikken; det vil fremgå klart, hvis man sammenligner mine bemærkninger i dag med de indlæg, som min forgænger har afgivet i forbindelse med førstebehandlingen af lignende beslutningsforslag.

Som et eksempel vil jeg gerne her til sidst citere et afsnit af det indlæg, daværende udenrigsminister Kjeld Olesen afgav under førstebehandlingen i folketinget den 8. maj

1981 af et forslag til folketingsbeslutning om forbud mod eksport og transport af olie og olieprodukter til Sydafrika. Det var et forslag fremsat af SF, VS og det radikale venstre. Jeg kan henvise til, at tilsvarende betragtninger har været gjort gældende af min forgænger i forbindelse med behandlingen af andre beslutningsforslag, der også omfattede nyinvesteringer, SAS-boycot m.v. Jeg citerer fra Folketingstidende 1980-81, sp. 10835-36:

»Det er fortsat regeringens opfattelse, at mere vidtgående sanktioner over for Sydafrika som dem, der her foreslås, må have hjemmel i bindende vedtagelser i FNs sikkerhedsråd eller i andre omfattende og bindende internationale aftaler. Kun i sådanne tilfælde vil der blive tale om virkelig effektive sanktioner, som får den tilsigtede virkning over for Sydafrika. Isolerede danske skridt vil derimod kunne virke imod hensigten. Sådanne skridt ville udelukkende ramme dansk erhvervsliv, generelle danske økonomiske interesser og gavne vore konkurrenter. Men hvad der er nok så vigtigt, er, at det reelt vil give Sydafrika en god anledning til at demonstrere, at det internationale samfund ikke er rede til eller i stand til at lægge pres på landet.«

Jeg vil gerne gøre disse ord til mine.

Kelm-Hansen (S):

Det racistiske regime i Den Sydafrikanske Republik har vundet nogle bemærkelsesværdige sejre i den allerseneste tid. Gennem en brutal magtanvendelse over for de fattige nabolande, en såkaldt destabiliseringspolitik, hvor redskaberne både har været militære terroraktioner og økonomiske sanktioner, har den sydafrikanske regering tvunget såvel Moçambique som Angola i knæ, så de ikke har haft anden mulighed end at underskrive aftaler med deres forhadte sydlige nabo.

Denne udvikling har vakt dyb bekymring i de mange kredse rundt omkring i verden, som har støttet antiapartheidarbejdet i Sydafrika. Men først og fremmest har udviklingen bekymret den sorte befolkning i Den Sydafrikanske Republik, som er de egentlige ofre for apartheidpolitikken. I pressekommentarer er den sydafrikanske regering blevet udråbt som den store vinder. Taberen er først og fremmest frihedsbevægelsen ANC, African National Congress, der fremfor nogen er den

[Kelm-Hansen]

sorte befolknings kamporganisation. ANC har nu mistet en væsentlig del af sine støttepunkter, som netop var lokaliseret i Moçambique.

Dertil kommer, at Den Sydafrikanske Republik med disse aftaler og med nogle interne sløringsmanøvrer har puttet den internationale offentlighed blå i øjnene. Det er sket ved at opstille nogle parlamentariske potemkinkulisser i form af separate, men betydningsløse parlamenter for henholdsvis de knap 3 millioner farvede og den ene million asiater. Omverdenen skal dermed bildes ind, at der er en reformpolitik i gang. Dette er imidlertid ikke tilfældet. De 4,5 millioner hvide fortsætter deres racistiske undertrykkelse af de 22 millioner sorte, og også deporteringspolitikken med at presse den sorte befolkning ind i særlige reservater, de såkaldte hjemlande, fortsætter. Derfor er der desværre god grund til, at vi igen drøfter sanktionspolitikken over for Sydafrika.

Jeg skal ikke her gå ind i alle enkelthederne i SFs forslag, som jo også er meget detaljeret. Jeg skal blot nævne, at SF f.eks. vil have, at regeringen to gange om året skal fortælle, hvordan det går med opfyldelsen af det socialdemokratiske dagsordensforslag om, at elværkerne skulle afvikle deres kulimport fra Sydafrika inden 1990. Jeg har ikke fantasi til at forestille mig, at elværkerne ikke vil leve op til, hvad et flertal her i folketinget har pålagt dem. Naturligvis kan det være udmærket med periodiske tilbagemeldinger, f.eks. en gang om året, men jeg mener, at det er praktiske forhold, som vi kan drøfte i udvalget sammen med de øvrige enkeltheder, der ikke alle forekommer ganske realistiske, må jeg nok sige.

Jeg vil gerne understrege, at det er den socialdemokratiske gruppes principielle holdning, at Danmark skal lægge sin kraft i et arbejde for at få flere lande aktivt med i en sanktionspolitik. Sådant som situationen tegner sig nu, tror jeg ikke, at det tjener noget fornuftigt formål at gå dansk enegang, hvad SF i visse henseender lægger op til. Derfor mener jeg, at vi må pålægge regeringen at arbejde for en udvidelse og en skærpelse af det nordiske handlingsprogram. Danmark må også gøre sin indflydelse gældende gennem EPS-samarbejdet i EF og dermed styrke arbejdet for at opnå de bindende sanktioner gennem FNs sikkerhedsråd, som til syvende

og sidst vil være det stærkeste fredelige våben, sådan som udenrigsministeren også var inde på det.

Derudover mener jeg, at vi må overveje, hvorledes vi yderligere kan støtte de lande, som støder op til Den Sydafrikanske Republik, de såkaldte Sadek-lande, hvortil også Moçambique og Angola hører. I kraft af disse landes beliggenhed og deres økonomiske underudvikling, men også de senere års katastrofale tørke, er de et let bytte for Sydafrika, og derfor vil en værdifuld bistand til den sorte befolkning i Sydafrika være at støtte en økonomisk udvikling i de selvstændige sorte stater i det sydafrikanske område.

Fischer (KF):

Igennem de senere år har der fra denne talerstol været rig lejlighed til at præcisere en politisk holdning til de herskende forhold i Sydafrika.

Det konservative folkeparti har gang på gang taget utvetydig afstand fra apartheidsystemet. Vi fordømmer det som et umenneskeligt system. Det udgør en grov krænkelse af det enkelte menneskes sikkerhed og værdighed. Derfor støtter vi også politiske initiativer, der kan fremme en fredelig overgang til flertalsstyre i Sydafrika, så de ikke-hvide befolkningsgrupper kan indtage deres naturlige rettigheder. Vi lægger vægt på den fredelige overgang og har noteret, at det synspunkt deles af adskillige centralt placerede sorte ledere i Sydafrika.

Den danske politik i forhold til Sydafrika, som den er kommet til udtryk i denne og i den forrige regerings udformning, er netop gået på, at det internationale pres mod apartheidregeringen skal øges for at bidrage til en hurtigere og fredelig afvikling af dette system. Men der har også, som udenrigsministeren netop har gjort rede for, været bred enighed om, at isolerede danske skridt vil virke imod deres hensigt og, som det er udtrykt i den forrige debat af udenrigsministeren og af den tidligere udenrigsminister Kjeld Olesen, udelukkende skade dansk erhvervsliv og generelle danske økonomiske interesser samt være til gavn for vore konkurrenter. Den socialdemokratiske ordfører, hr. Kelm-Hansen, udtrykte parallelt hermed i debatten i januar 1983, at isolerede nationale sanktioner vil være absolut virklingsløse.

[Fischer]

Det er synspunkter, der stort set er identiske, og de gælder som en udmærket karakteristik af indholdet af det beslutningsforslag, SF har lagt frem i 5 punkter. De punkter er i bedste fald et slag i luften.

Jeg vil gerne om det punkt, der drejer sig om omfanget af salg af dansk olie til Sydafrika, henviser til, at det, hvad industriministeren tidligere over for SF har gjort klart, som følge af strukturen i den internationale oliehandel stort set er umuligt at spore, hvor olien går hen. Og skal man lave en effektiv olieboycot over for Sydafrika, så er den først en realitet, hvis der skabes enighed mellem producentlandene om en sådan boycot.

Med hensyn til IMF er det også tidligere gjort klart, at de sorte landes repræsentanter i Valutafonden jo ikke er gået imod lån til Sydafrika. Jeg mener, som udenrigsministeren har gjort det klart, at det er meget vigtigt, at man undgår en politisering af Valutafonden.

Vi afviser således beslutningsforslaget. Det fremmer ikke en fredelig overgang til flertalstyre, og det rammer ensidigt danske interesser.

Jeg synes, det er bemærkelsesværdigt, at forslaget ikke fremsættes ud fra en konkret anledning. Man henviser ikke til en aktuel udvikling. Det understreger, som hr. Ole Bernt Henriksen tidligere har sagt i en tilsvarende situation, at SFs forslag har rituel karakter. Det er en slags element i SFs vindmøllepolitik på udenrigspolitikens område, præget af store bevægelser med vingerne, men på stedet, som vi oplever det i så rigt mål i disse uger her i folketinget.

Mener SF, at der er en konkret anledning, så må jeg sige, at den er dårlig. Man henviser til Sydafrikas grove overgreb på sine naboer. Jeg mener også, de er grove, men i den seneste tid har vi jo nærmest set en kovenning i det forhold. Det store internationale dagblad Neue Zürcher Zeitung talte for et par dage siden om normaliseringen i det sydlige Afrika, og man henviser til forhandlingerne om fred mellem såvel Angola som Moçambique og Sydafrika. I sidste uge var en topdelegation fra Moçambique på genbesøg i Kapstaden for at lægge sidste hånd på en aftale om at skabe gode naborforhold med Sydafrika, og den moçambiquiske forhandlingsleder, general Jacinto Velazo, kaldte aftalen et enormt vigtigt skridt til etablering af

fredelige forhold i det sydlige Afrika. Jeg synes også, man skal notere, at SWAPOs eksillleder, Sam Nujoma, for nylig var i Washington og over for den amerikanske viceudenrigsminister, Chester Crocker, gav udtryk for, at SWAPO også ville respektere den indgåede våbenhvile mellem Angola og Moçambique.

Tidspunktet er altså ikke godt, og en ensidig dansk demonstrationspolitik vil ikke gavne, heller ikke de lande, der nu er på vej til at slutte fred med Sydafrika, for de er meget afhængige af handel.

Vi deler afskyen for apartheid, men når vi ser på den voldsomme energi, som forslagsstillerne altid udviser på dette punkt, så må vi spørge: hvor er deres engagement med hensyn til grusomheder andre steder i verden, der sagtens kan måle sig med det her? Jeg må afslutningsvis henviser til en rapport fra Amnesty International, der lige er kommet, »Gulag Øhavet, Sovjet, Anno 1984«, det samme, som Solsjenitsyn beskrev vedrørende 1930'erne og 1940'erne. I Sudan er man begyndt at hugge hænderne af folk, der begår simpelt tyveri. Der er ubalance i det menneskeretlige engagement hos forslagsstillerne.

Bjørn Elmquist (V):

Da det jo ikke er første gang, dette emne diskuteres med udgangspunkt i et forslag fra SF, skal jeg i vidt omfang henholde mig til det, jeg har sagt ved tidligere lejligheder, ikke mindst hvad angår mit partis holdning til diverse boycot-, embargo- og sanktionsformer.

For at repetere ganske kort: det er vor opfattelse, at sådanne aktioner skal være omfattende, de skal være forpligtende, de skal være effektive og allerhelst hurtigvirkende. Ellers bliver det bare til det rene ingenting, og i meget vidt omfang kan det skade og på ingen måde gavne.

Vedtagelser i FN's generalforsamling er i denne henseende, hvad flere af mine forgængere har været inde på, slet ikke tilstrækkelige – desværre, kan man sige – det er forholdsvis let at få flertal dér. Det må være et krav, at der er tale om forpligtende beslutninger i FN's sikkerhedsråd, og det er jo dér, det har været svært at komme igennem med disse ideer.

[Bjørn Elmquist]

Jeg har hæftet mig ved, at forslagsstillerne taler om aktioner i FN, man taler om skærpe af det nordiske handlingsprogram, man taler om selvstændige danske initiativer, men siger intet om, at den danske regering skal pålægges at tage sagen op i EF-sammenhæng, i EPS, og det ligger dog ellers snub-lende nær. Jeg kunne ikke bare mig for, da jeg gennemlæste forslaget, at få den tanke: er det mon sådan, at forslagsstillerne sætter deres modstand mod EF og alt, hvad dertil hører, højere end deres åbenbart ganske store ønske om at bekæmpe Sydafrika? Det ville dog være trist, hvis det var sådan.

Jeg bemærkede også, at den socialdemokratiske ordfører i den henseende havde en ganske realistisk holdning, synes jeg. Hvis der skal gøres noget i denne henseende – det er der jo beredvillighed til hos alle partier i denne sal – så prøv dog at indtage en mere realistisk holdning og bid hovedet af al skam og erkend også i et SF-forslag, at EPS måske kan være en farbar vej!

Jeg skal ikke gå ned i detaljerne i de enkelte forslag, det har udenrigsministeren allerede gjort, og det kan vi tilslutte os fra venstres side – naturligvis, havde jeg nær sagt. Lad mig dog fastslå, at vi i venstre har en uforbeholden og en skarp afstandtagen til Sydafrikas officielle apartheidpolitik.

Jeg synes, det var godt, at udenrigsministeren allerede i starten af sit indlæg gjorde det ganske klart, at regeringen tager sit officielle udgangspunkt i den meget skarpe fordømmelse af den officielle apartheidpolitik i Sydafrika, som er vedtaget i FN.

Vi skal ikke stå og forfalde til selvros her i det danske folketing, men jeg vil godt tillade mig den bemærkning, at det er mit indtryk, at Danmark er fremme i allerforreste linje, hvad realistisk modstand mod apartheidpolitik angår. Det eneste, som desværre fra tid til anden kan skabe et andet indtryk i omverdenen, er, tror jeg, de debatter, vi med jævne mellemrum har om formentlig velmente forslag – ja, det tror jeg nok – fra f.eks. SF, om, at vi skal gå meget videre nu og her. Jeg er overbevist om, at det ikke er det, der er det reelle motiv fra SFs side. Jeg tror ikke på, at SF er ude på at drive politik i denne henseende. Men vi kunne måske godt overveje, om det ikke er synd, at vi ind imellem skaber det indtryk andre steder, at vi er så voldsomt uenige i det danske folketing om vores offici-

elle modstand imod apartheidregimet. Det er vi jo ikke.

Inger Harms (SF):

Jeg skal starte med at sige til hr. Fischer, at det, at der sker uhyrligheder andre steder i verden, retfærdiggør jo ikke det, der sker i Sydafrika.

Der er ikke plads til de sorte i de hvides samfund ud over visse former for arbejde. »Når jeg får kontrol over de indfødtes uddannelse, vil jeg reformere dem, så de fra barnsben lærer, at de aldrig vil blive lig med de hvide.« Dette er et citat, der stammer fra dr. Verwoerd, der i 1954 var minister for indfødtes anliggender, senere premierminister i Sydafrika. Citatet stammer fra bogen »A People's History«.

At undervisningen i Sydafrika er obligatorisk og gratis for hvides børn, mens der ikke er undervisningspligt for de sorte børn og de må betale for at gå i skole, er kun et af resultaterne af det net af apartheidlove, der blev indført i Sydafrika i 1930'erne. Målet var, at der på alle livets områder skulle gennemføres en adskillelse mellem den sorte arbejdskraft og dens hvide herrer. Begyndelsen var gennemførelsen af jordloven af 1913, der reserverede al den gode jord til de hvide og overlod afrikanerne de gølge, ufrugtbare egne. Jeg skal gøre opmærksom på, at de hvide, der udgør 14 pct., nemlig ca. 4 millioner, af befolkningen, fik 87 pct. af jorden, mens afrikanerne og de farvede, der udgør 86 pct., nemlig 25 millioner, fik resten af landet, 13 pct.

At være underlagt Sydafrikas apartheidpolitik betyder f.eks., at du ingen stemmeret har, at du altid må bære et pas, der fortæller, hvorledes du er klassificeret som følge af din hudfarve, at du ikke selv kan vælge, hvor du vil bo, at du får det dårligst betalte og sundhedsmæssigt farligste arbejde, at halvdelen af dine børn dør, inden de er 5 år, som følge af den ringere lægehjælp og sygdomsbehandling, at du uden dom kan tilbageholdes på ubestemt tid, og at din hverdag er præget af vold, frygt og had. Derfor har FN's generalforsamling fordømt apartheid som en forbrydelse mod menneskeheden.

Danmark har gang på gang stemt for økonomisk boykot af Sydafrika. Alligevel er den danske samhandel med Sydafrika steget

[Inger Harms]

voldsomt i de senere år. Således er Danmark i øjeblikket blandt verdens største importører af sydafrikanske kul. Dertil kommer, at Sydafrika sammen med Namibia er det sidste land på det afrikanske kontinent, hvor en hvid minoritet sidder inde med al magt og afviser alle krav om en retfærdig magtdeling med landets afrikanske befolkningsflertal.

Derfor fremsætter SF forslag til folketingsbeslutning om skærpeelse af sanktionspolitikken over for Sydafrika. Vi mener, at Danmark bør handle aktivt for mobilisering af effektivt virkende sanktioner over for apartheidregimet.

Vi foreslår for det første, at det skal præciseres, at det er det danske folketing, der driver Sydafrikapolitik, ikke elværkerne. Derfor skal vi have klar besked på, hvad selskaberne konkret gør for at overholde folketingsbeslutningen af januar 1983 om senest i 1990 at afvikle al kulimport fra Sydafrika. For det andet standsning af al olietransport og salg af dansk olie til Sydafrika og samtidig hermed støtte fra officiel dansk side til afholdelse af den internationale søfartskonference i Genève i år. Desuden, at vi klart tager afstand fra enhver nordisk medvirken til IMF-lån til Sydafrika, at vi standser enhver form for danske nyinvesteringer og salg af licenser, og at al SAS-flyvning til Sydafrika øjeblikkelig standses.

Apartheidregimet i Sydafrika er ikke blot en forbrydelse mod menneskeheden. Det er en trussel mod verdensfreden. Hvor længe tror man at afrikanerne vil underlægge sig dette system? Hvor lang tid går der, inden de voldeligt vil forsøge at ændre på forholdene? Jeg håber, at folketingets partier vil indse vigtigheden af vedtagelsen af de her foreslåede sanktioner.

Stinus (RV):

Siden forslaget til folketingsbeslutning blev fremsat den 8. februar 1984, er der indtruffet begivenheder i det sydlige Afrika, som de konkrete forslag i SFs forslag til folketingsbeslutning må vurderes i sammenhæng med. Jeg tænker her på den sydafrikanske udenrigsministers besøg i Moçambique og resultaterne af dette besøg og på Sydafrikas bebudede tilbagetrækning af tropper fra Angola, og der er jo også tegn på en vis opblødning i Namibiaspørgsmålet.

Naturligvis kan man ikke opfatte det, som nu sker, som en anerkendelse fra Moçambiques og Angolas side af apartheidregimet i Sydafrika om end nok som en anerkendelse af de reelle magtforhold i området, de militære og ikke mindst de økonomiske. Især Moçambique befinder sig i en situation, hvor man er nødt til at gøre gode minner til slet spil, men også for Angola har den langvarige de facto-krigssituation foranlediget af den manglende løsning på Namibia-spørgsmålet været en dyr affære.

Men vi skal ikke lade os forlede til at tro, at Moçambique og Angola laver aftale med Sydafrika, fordi de nu pludselig er blevet overbevist om apartheidsystemets lyksaligheder. Der er tale om en normalisering på Sydafrikas betingelser. Dette racistiske system vil fortsat eksistere, og der vil fortsat være behov for at udøve tryk over for det og at øge dette tryk.

Med hensyn til de konkrete punkter, der er indeholdt i SFs forslag til folketingsbeslutning, kan det radikale venstre – til trods for udenrigsministerens bemærkninger her i dag – tilslutte sig, at det pålægges regeringen over for selskaberne at indskærpe, at kulimporten skal falde mærkbart i årene frem til 1990 og på det tidspunkt helt bortfalde. Det var indholdet af den henstilling til selskaberne, som blev vedtaget af folketinget i januar 1983. Den henstilling kan selskaberne ikke få lov til at sidde overhørig, hvis de vedtagelser, som sker i folketinget, skal tages alvorligt.

I overensstemmelse hermed kan det radikale venstre gå ind for, at selskaberne afkræves en årlig oversigt over omfanget af kulimporten fra Sydafrika samt en redegørelse for, hvilke foranstaltninger selskaberne har udførelset for at følge folketingets henstilling.

Vi finder det også rimeligt, at det pålægges regeringen over for danske rederier og olieselskaber at understrege, at Danmark i FN så sent som sidste efterår har stemt for en resolution, som anbefaler sikkerhedsrådet hastende at overveje en bindende olieembargo mod Sydafrika, og at det derfor er i modstrid med dansk udenrigspolitik at drive handel med olie og/eller foretage transport af olie til Sydafrika.

Det er klart, at det i overensstemmelse med Danmarks antiapartheidpolitik påhviler den danske regering at være fuldt ud orienteret om danske rederiers og olieselskabers

[Stinus]

transporter og salg af olie til Sydafrika og at holde folketinget orienteret herom.

Vi er enige med forslagsstillerne i, at våbentransport til Sydafrika er en skamplet på dansk antiapartheidpolitik, som må afvaskes, og jeg vil gerne understrege, at det radikale venstre ønsker, at alle ansvarlige for våbentransporter til Sydafrika drages til ansvar og straffes efter lovens strengeste bestemmelser.

Selv om vi hilser initiativet til afholdelse af en international søfartskonference om våben- og olieembargo mod Sydafrika velkommen, er vi ikke umiddelbart indstillet på at pålægge regeringen at bevilge penge til konferencens afholdelse. Mon det ikke i Sømændenes Forbund skulle være muligt at finde de 800.000 kr. til dette formål? Det tror vi.

Vi finder det forkasteligt, at de nordiske lande ikke klart har taget afstand fra Den Internationale Valutafonds långivning til Sydafrika, og vi kan tilslutte os ønsket om, at regeringen endnu en gang tager sagen op over for de øvrige nordiske regeringer med henblik på at nå frem til en fælles nordisk afstandtagen.

Også med hensyn til spørgsmålet om nyinvesteringer og salg af licenser til Sydafrika skulle det være muligt at nå frem til en fælles nordisk politik, for nyinvesteringers vedkommende i overensstemmelse med det nordiske handlingsprogram fra 1978. Og så kan vi jo fortælle Sverige, at dette naturligvis også må gælde nye investeringer i virksomheder, som allerede er i gang.

Vi må i øvrigt beklage, at et dansk pengeinstitut, Jyske Bank, ikke holder sig for god til at forhandle den sydafrikanske guldmønt, Krugerrand, og derved medvirker til, at de sydafrikanske magthavere kan opretholde apartheidsystemet. Det ville klæde Jyske Bank, om man selv bragte den forbindelse med apartheidlandet til ophør, og det radikale venstre støtter de organisationer, som har rettet henvendelse til Jyske Bank om denne sag.

Vi er til gengæld ikke sikre på, at det vil tjene noget formål at søge SAS-flyvningerne til Sydafrika bragt til ophør. Det er ikke den måde, Sydafrika skal isoleres på.

Ligesom den socialdemokratiske ordfører anser vi det også for vigtigt, at den danske regering arbejder på at udvide det nordiske handlingsprogram og for at få flere lande med i en sanktionspolitik over for Sydafrika.

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg vil gerne starte med at komplimentere udenrigsministeren, fordi han både smidigt og samtidig loyalt lever op til de forpligtelser, som en udenrigsminister har, stillet over for et folketing, hvor der nu engang er den holdning, som der er, i en lang række udenrigspolitiske spørgsmål.

Jeg må dog straks sige, at når hr. Bjørn Elmquist tager alle partier med i den enighed om afstandtagen ikke over for apartheidpolitik, men over for det, Sydafrika gør, så tager hr. Bjørn Elmquist munden for fuld. Centrum-demokraterne er aldeles ikke enige i afstandtagen over for Sydafrika, men nok over for, hvis den apartheidpolitik, der blev ført, var den, der blev citeret fra en agitationspjece fra 1950'erne.

Men enhver, der ville gøre sig den umage at stifte bekendtskab med, hvad der faktisk sker og er sket i Sydafrika – men det er jo nærmest forbudt i Danmark – ville vide, at der er sket fantastiske forandringer, så situationen er en ganske anden nu, end den var, da disse agitationstryksager blev udsendt. Den kampagne, der føres rundt omkring, har intet lært af det, der sker. Det er Danmarks, og det er de vestlige landes største fejltagelse, at man ikke forstår det, at man ikke kender sin besøgstid, at man behandler det fremskridtsvenlige system og den regering, som råder i Sydafrika nu, på samme måde, som man behandlede de folk, der var hårdkogte apartheidfolk.

Det er stik imod den politik, man bruger i alle andre internationale forbindelser, og det er fantastisk, at man gør det. Det er heldigvis som så meget andet af det, Danmark laver, fuldstændig uden virkning, og det er man vel ved at være klar over.

Jeg forstår godt, at man hæfter sig meget ved, hvad der er sket i forholdet til Moçambique og i forholdet til Angola. Det er nemlig slut på den epoke, hvor man kunne blive ved med, som også SF gør det i sine bemærkninger, at tale om det ragnarok, der kommer, når de sorte endelig tager et opgør. Stop det dér! Det er der jo ikke nogen som helst mulighed for. Enhver ved, at den sydafrikanske regerings militære stilling er stærkere, end den nogen sinde har været. Der er intet som helst, der kan rukke den sydafri-

[Erhard Jakobsen]

kanske regerings stilling, heller ikke over for de sorte.

Og hvilke sorte taler man om? Taler man om de 5 millioner zuluere, eller taler man om de 4 millioner lhosauer, som har en helt anden holdning til mange ting, end zuluerne har, og som er rystende angst for, at zuluerne skal blive for stærke? Eller taler man igen om 10, 20 andre stammer af sorte dernede? Alt det dér, man taler om, er ganske urealistisk i forhold til den daglige tilværelse, som foregår i dette meget store og selvfølgelig for os aldeles uoverskuelige land.

Jeg vil gerne takke Jyske Bank for, at man driver bankpolitik og ikke prøver at føre udenrigspolitik via bankpolitikken. Jeg synes, det er helt i orden, at man handler med det, som det er en banks opgave at handle med, ligesom centrum-demokraterne klart går ind for, at danske idrætsfolk selvfølgelig spiller tennis og fodbold dér, hvor der spilles tennis og fodbold, og det, hvad enten det er i en kommunistisk diktaturstat, hvor man har tusinder af politiske fanger, eller det er et sted, hvor det ikke passer efter dansk udenrigspolitik.

Jeg håber også, at kulfolkene forstår, at deres opgave netop ikke er at føre dansk udenrigspolitik, men at give Danmark rimelige priser på elektricitet. Det er det, der er deres opgave. Det er det, de er sat til. Det håber jeg at de også finder ud af.

For øvrigt skal man lade være med at tro, man straffer Sydafrika. Sydafrika kan ganske glimrende selv bruge sine kul bl.a. til at fremstille olie og forskellige andre ting, som kan fremstilles af kul. Dem, man i første række straffer, er bl.a. en række sorte fra Moçambique og andre tilgrænsende stater, hvis regeringer henter kæmpebeløb hjem til deres egne lande ved at lade hundredtusinder af deres sorte arbejdere arbejde i de sydafrikanske kulminer til en betaling, der langt overstiger, hvad de kunne tjene hjemme i deres befriede og velsignede land. Det er realiteterne. Det er disse realiteter, Moçambique og Angola er ved at erkende. Der kommer måske en dag, hvor selv det danske folketing kan drage de samme konklusioner og blive lige så realistisk, som man er i de nabolande, der grænser op til Sydafrika.

Men vi tilslutter os naturligvis fuldt og helt udenrigsministerens erklæring.

(Kort bemærkning).

Kelm-Hansen (S):

Jeg forstår, at hr. Erhard Jakobsen i hvert fald har læst, hvad der skete i Sydafrika i 1950. Jeg vil opfordre hr. Erhard Jakobsen til at læse Financial Times fra en af de allersejeste dage, hvor man har et udmærket tillæg om, hvordan situationen ser ud i Sydafrika i dag. Så vil han forstå, at der ikke er sket så frygtelig meget siden 1950.

Ellers glædede jeg mig over, at udenrigsministeren meget klart sagde, at denne regering vil videreføre den tidligere regerings Sydafrikapolitik. Jeg vil gerne spørge hr. Erhard Jakobsen: står man bag udenrigsministeren i den sag?

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg kan kun sige, at jeg ser med sindsro på, at den nuværende regering arbejder videre med samme energi som den forhenværende regering på det punkt. Det skal ikke ryste hverken mig eller nogen andre, der gerne ser, at der kommer en fredelig løsning på problemerne i Sydafrika. Der er ikke ret mange, der tager meget hensyn til, hvad Danmark tager af initiativer på ret mange udenrigspolitiske felter, så det skal ikke genere mig, hvad regeringen måtte finde på i den henseende.

Men spørgsmålet er bare: hvad er formålet med det? Skal vi virkelig gøre os kloge på ting, som andre mennesker nu tager realistisk? De mennesker, der bor deromkring, tager nu denne sag realistisk; vi andre drømmer videre. Vi skynder os dog at undtage SAS og sådan noget, for sæt, vi selv tabte penge på det. Danmark skulle nødig tabe penge på at være udenrigspolitisk helt, det er klart.

(Kort bemærkning).

Kelm-Hansen (S):

Jeg kan ikke rigtig tage mig af hr. Erhard Jakobsens sindsro, men jeg vil gerne have et klart svar på, om CD står bag udenrigsministeren i denne politik.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

[Albrechtsen]

Hvis jeg skulle give fuldt ud udtryk for den væmmelse, jeg føler ved de betragtninger, som hr. Erhard Jakobsen fremkommer med, ville det nok bringe mig langt ud over, hvad forretningsordenen tillader, men jeg vil i hvert fald gerne i anledning af de betragtninger, som hr. Erhard Jakobsen har fremført, bede udenrigsministeren om klart at tage afstand fra disse betragtninger; det føler jeg – med de ting, der er blevet fremført af hr. Erhard Jakobsen – må være nødvendigt.

Det må også være nødvendigt, at udenrigsministeren præciserer, at det ikke kan være rigtigt, som hr. Erhard Jakobsen udtrykker det, at man fortsat med samme mangel på energi skal forsøge på at nå frem mod øgede sanktioner.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg bliver vel nødt til at minde om, at hr. Kelm-Hansens spørgsmål var, om mit parti støttede udenrigsministeren, når han gik videre i den forrige regerings fodspor, og om det var det, jeg klart sagde ja til. Det kan jeg gøre, og jeg ved, at udenrigsministeren ved, at der ikke findes mere loyal støtte end den, man kan hente fra centrum-demokraterne.

Omvendt kan jeg tænke mig, at den nuværende udenrigsminister ikke vil gøre som den forhenværende. Han indkaldte til en pressekonference i anledning af nogle udtalelser, jeg var kommet med. Jeg er sikker på, at den nuværende udenrigsminister ikke finder det fornødent at indkalde til en pressekonference. Skulle udenrigsministeren føle trang til at stå op og sige her, at han ikke er enig med mig, kan det da ikke i fjerneste grad berøre det udmærkede forhold mellem udenrigsministeren og mig – jeg har jo det store held, at jeg ikke er udenrigsminister.

Arentoft (FP):

Sydafrika har længe været prügelnabe, og det er faktisk så billigt. Vi er enige med de øvrige partier, der siger, at apartheid er ulykkeligt og uretfærdigt, for ingen kan selvfølgelig gøre for, hvor de er født. Men hvorfor vender man sig specielt mod det i Sydafrika? Der er kastesystem i Indien, dér kan man heller ikke gøre for, at man er født i en forkert kaste. Tænk på, hvad der sker i Sovjetunionen med overtrædelse af menneskerettig-

heder! Hvad ser vi ikke i fjernsynet der foregår i Iran osv.? Hvorfor begynder vi ikke at protestere dér?

Det er således, at ting tager tid, og man kan jo ikke lave det hele om på én gang. Der er nævnt en hel del af de ting, der trækker i den rigtige retning dernede, og dér kan jeg sige, at det sete i høj grad afhænger af øjnene, der ser. Når hr. Kelm-Hansen kan komme herop og lave alt hvidt til sort, vil jeg prøve at gøre det modsatte og sige, at f.eks. den grundlovsændring, man har fået gennemført med de tre kamre, i hvert fald er et skridt i den rigtige retning.

Fru Inger Harms citerer, at man i 1930 skulle betale for de sorte i skolerne osv. (*Afbrydelse*). Så har jeg ikke hørt ordentligt efter. Det var i alt fald lang tid tilbage. Vi havde her for 2 år siden besøg af 4 sydafrikanske parlamentarikere, der fortalte det stik modsatte. Man arbejder på at udvide klassekvotienterne osv., få flere og flere ind, udanne flere og flere lærere og andre ting, og alt det tager tid; man kan ikke lave det hele om på få dage. Det er jo den fejl, vi selv har begået på Grønland; vi har troet, vi kunne lave grønlænderne til danskere i løbet af 20 år, og det kan man ikke.

Der er også nævnt disse forhandlinger mellem Sydafrika og Moçambique og Angola; alt dette er ting, der trækker i den rigtige retning set med mine øjne, men det er jo også udlagt stik modsat af hr. Kelm-Hansen.

Jeg har sagt det før i debatter af denne art: tror man virkelig, at man gavner de sorte i Sydafrika ved at boykotte alt muligt, således at de ikke kan få deres ting økonomisk til at løbe rundt dernede? Det vil kun skabe værre forhold for de sorte, og de har i virkeligheden nogle af de højeste lønninger i Afrika. Det er en fuldstændig vanvittig tanke at tro, at vi kan gøre det bedre for dem ved at spærre dem inde.

Derfor spørger jeg endnu en gang hr. Kelm-Hansen: tror hr. Kelm-Hansen, man gavner de sorte ved at gøre Sydafrikas økonomi helt elendig?

Jeg kunne godt tænke mig at citere Jyllands-Posten. Der var en artikel den 13. februar 1983 af hr. Preben Kühl, som jeg fandt, da jeg kiggede i min Sydafrikamappe. Jeg synes, den passer meget godt på dagen i dag. Der står:

[Arentoft]

»Danske politikere – og ikke mindst radikale – har altid haft en blind tro på deres evner til at løse andre landes problemer, der står i omvendt forhold til deres succes med at løse vore egne problemer. Må jeg i al beskedenhed foreslå, at vore politikere i forholdet til omverdenen i højere grad lader sig lede af direkte danske interesser end af de mere eller mindre tvivlsomme idealer, som man vil påtvinge andre lande.«

Det er netop det, der går igen, og som viser hykleriet. Så snart det kommer til at træde danske erhvervsinteresser over tærne, så kan vi godt gå med til det, og nu siger man, man skal afskaffe import af sydafrikanske kul fra 1990. Hvem tænker på forbrugerne? Hvem skal betale de højere priser for el?

Nej, det er rigtigt, som hr. Erhard Jakobsen siger, at elselskaberne er sat til at hjælpe brugerne på bedste måde og skaffe elektricitet på billigste måde.

Hr. Stinus henviste til en artikel i Politiken fra den 7. marts 1984 om en protestaktion mod sydafrikansk guld, fordi Jyske Bank sælger Krugerrand. Heri siger direktøren for Jyske Bank:

»Vore kunder skal have frihed til at bestemme, hvad de vil investere i, og vi føler, vi har deres opbakning ... Det står jo folk frit for at lade være med at købe mønterne, hvis ikke de vil.«

Det giver jo det hele i en nøddeskal. Hvorfor skulle man da ikke have lov at købe dem?

Hvad angår selve forslaget, havde jeg selvfølgelig forberedt mig på nogle kommentarer. Jeg vil bare sige med hensyn til olie: i det øjeblik DUC sælger til Rotterdammarkedet og olien bliver raffineret, er det selvfølgelig ude af kontrol. Så er der ingen, der kan se, hvad for noget af det, der er Nordsøolie, osv.

Hvad angår søfartskonferencen, vil jeg først og fremmest tage afstand fra de 800.000 kr., som man skal bruge, men jeg vil spørge: hvem arrangerer den konference? ILO er ikke med i den, og derfor er det helt vanvittigt, at man vil begynde at lave det dér. Lad Møller Hansen og hans kommunister ordne den konference. IMF skal ikke politiseres, og hvad angår SAS, er vi ikke alene, vi er sammen med nordmænd og svenskere og skal selvfølgelig høre, hvad de siger.

(Kort bemærkning).

Kelm-Hansen (S):

Jeg kan forstå, at hr. Arentoft bruger nogle hvide sydafrikanske parlamentarikere som kilde til sit spørgsmål, om vi virkelig tror, at de aktioner, der sættes i værk her, gavner de sorte.

Jeg kan i hvert fald forsikre hr. Arentoft om, at den sorte befolkningsgruppe i Sydafrika ikke er i tvivl. Det er den, der meget kraftigt opfordrer os til at gennemføre disse kampagner.

Derudover vil jeg gerne spørge hr. Arentoft, som sammenligner apartheidsystemet med kastesystemet i Indien: er kastesystemet i Indien fastsat ved lov, hr. Arentoft?

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Vil det sige, hr. Kelm-Hansen, at hvis apartheid var fastsat ved lov, ville det være gyldigt? Det, jeg påpegede, var, at man selvfølgelig ikke kan godtage apartheid, fordi det er på grund af fødsel osv., men hvis det er fastsat ved lov, skulle det pludselig være lovligt. Kan hr. Kelm-Hansen godtage kastesystemet? Er det i orden, at man laver sådan en forskelsbehandling af folk på grund af deres fødsel? Jeg spørger bare.

(Kort bemærkning).

Kelm-Hansen (S):

Jeg beundrer hr. Arentoft for den måde, han nu smutter udenom på. Hr. Arentoft brugte netop kastesystemet i Indien som argument for, at det var, hvad man måtte finde sig i rundt omkring i verden. Men alle her ved også, at man i den indiske regering og i den indiske befolkning i det hele taget på enhver måde forsøger at komme kastesystemet i Indien til livs i modsætning til apartheidsystemet, som er et ubehageligt, racistisk system, hvor en minoritetsgruppe ved lov og ved tvang og magt holder en stor befolkningsgruppe nede. Det er forskellen, og det er derfor, vi skal bekæmpe det.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Diskussionen ligger på grænsen af det foreliggende forslag, men endnu en kort bemærkning til hr. Arentoft.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Jeg må straks indrømme, at jeg ikke var klar over, at kastesystemet var fastsat ved lov, og jeg er glad for den oplysning, men jeg har den forståelse, at man prøver at afskaffe det system i Indien. Det er også det, man prøver i Sydafrika, men man kan ikke gøre det fra dag til dag. Det er en gammel kultur, var jeg lige ved at sige, der har eksisteret i mange, mange år, og det kan man ikke vende fra dag til dag.

Jeg brugte udtrykket: ting tager tid, og det er på rette vej, men det vil man ikke opfatte herhjemme. Der er nogle fanatikere, der har skyklapper på og simpelt hen ikke vil se det, jævnfør det, jeg sagde om hr. Kelm-Hansens udlægning af de fremskridt, der er sket derude: det er lige præcis det modsatte af, hvordan jeg ser det. Derfor afhænger det set af øjnene, der ser, og det hørte af ørerne, der hører.

Albrechtsen (VS):

Desværre har jeg ikke tid til at udrede misforståelserne i hr. Arentofts bemærkninger.

Der er én ting, som jeg kan erklære mig fuldt ud enig med hr. Erhard Jakobsen i, og det er, at det er særdeles lykkeligt, at hr. Erhard Jakobsen ikke er udenrigsminister.

VS har selv i tidens løb fremsat adskillige forslag om sanktioner mod det modbydelige apartheidstyre i Sydafrika. VS har bl.a. fremsat forslag om en fuldstændig boykot af alle økonomiske aktiviteter, sportslige og kulturelle arrangementer, udveksling af forskellig art osv., altså en fuldstændig boykot over for styret, og det er fortsat VS' mål.

Derfor hilser VS også dette forslag, som SF har fremsat, særdeles velkommen. Det er et forslag, som er et langt skridt i den retning, som vi også selv har arbejdet på hele tiden. Beklageligvis har en lang række af indlæggene, også udenrigsministerens, været en lang række af undskyldninger for, at man reelt ikke ønsker at gøre ret meget. Der har været tale om en hel del store ord om det modbydelige regime, men der har reelt ikke været ret mange konkrete elementer, som man ville tage fat på.

Jeg hæftede mig ved, at udenrigsministeren fremhævede, at sigtet måtte være en fre-

delig overgang til et demokratisk styre i Sydafrika. Det er jeg ganske enig i, men jeg tror, man må gøre sig klart, at overgangen under alle omstændigheder kommer. Det sorte befolkningsflertal i Sydafrika kaster på et eller andet tidspunkt åget af sig. Det kan der næppe – heldigvis – herske nogen tvivl om.

Men hvis ikke der bliver foretaget de nødvendige økonomiske sanktioner fra bl.a. dansk side, hvis ikke sanktionspolitikken bliver kraftigt optrappet, bliver opgøret i Sydafrika voldeligt, fordi den eneste løsning, som det sorte befolkningsflertal så har, bliver et voldeligt opgør med regimet. Jeg tror, at det opgør må komme, netop hvis ikke det lykkes at fremskynde sanktionspolitikken. Hvis det lykkes, er der en chance for, at det voldelige opgør kan undgås, og at styret kan knækkes via det økonomiske pres og andet pres fra udlandet sammen med det arbejde, der udføres af befrielsesbevægelserne i landet.

Det har fra flere sider været fremhævet, at isolerede danske skridt ville være virkningsløse. Det forstår jeg ikke man kan hævde, men sagen er jo, at det simpelt hen er hensynet til snævre danske erhvervsinteresser, som dér gør sig gældende. Det er det, der er den egentlige grund til, at man ikke vil tage de ensidige skridt.

Udenrigsministeren udtrykte det klart: det kan skade danske interesser. Det er kræmmermentalitet. Det er ganske enkelt usselt at ty til en sådan argumentation. Ensidede danske skridt vil absolut ikke være virkningsløse. Det fremgår også af elementerne i det forslag, som SF har fremsat om kulimport, investeringer, flyvning osv. Det er absolut ikke virkningsløst, heller ikke når vi ser på den økonomiske virkning.

Desuden ville sådanne ensidede danske skridt give en vældig inspiration til de apartheidmodstandere, der i andre lande kæmper for at få gennemført ensidede aktioner i de pågældende lande. Det ville give en vældig styrkelse af den samlede apartheidmodstand i hele verden, hvis man i disse lande kunne henvise til, at der er ét land – helst også flere som f.eks. de øvrige nordiske lande – der virkelig tager nogle alvorlige skridt, som man derfor kan presse sin regering i det pågældende land til at være med til at gennemføre. Det er ad den vej, vi skal frem så hurtigt som muligt.

[Albrechtsen]

Derfor vil jeg opfordre til, at man støtter SFs forslag.

Kofod-Svendsen (KrF):

Kristeligt folkeparti tager klart afstand fra apartheidideologien og -systemet i Sydafrika, således som det bl.a. kommer til udtryk i den såkaldte bantustanpolitik, tvangsforflytning af sorte sydafrikanere til de såkaldte hjemlande, paslovene, mangelen på politiske, økonomiske og sociale rettigheder og så fremdeles.

Det hvide mindretals magtmonopol må brydes til fordel for et flertalsstyre på demokratisk grundlag med lige rettigheder til alle uanset racemæssigt eller andet tilhørsforhold. Kristeligt folkeparti vil gerne være med til at arbejde for, at denne overgang til demokrati kan ske på fredelig vis ved evolution og ikke ved revolution.

Hvis man skal undgå en blodig konfrontation med uoverskuelige konsekvenser, må der indefra såvel som udefra udøves et permanent pres på de sydafrikanske myndigheder for politiske, økonomiske og sociale reformer, der klart peger i retning af en afvikling af apartheidsystemet. Det er efter kristeligt folkepartis opfattelse den sydafrikanske befolknings ansvar at fremme en sådan udvikling, jævnfør kampen for racemæssig ligeberettigelse i USA, men også omverdenen kan og skal øve et politisk og økonomisk pres til støtte for de reformvenlige kræfter i Sydafrika.

Derimod er vi skeptiske over for nyttevirkningen af enkelte landes økonomiske sanktioner som et velegnet pressionsmiddel over for Sydafrika. Vi er enige i de betragtninger, som hr. Bjørn Elmquist var inde på vedrørende sanktionspolitik. Vi mener, at skal en sanktionspolitik virkelig have en gavnlig indflydelse i retning af de ønskede mål, må den forudsætte tilslutning fra Sydafrikas mest betydende samhandels partnere i Vesten, og det tror vi ikke med de hidtidige erfaringer er realistisk.

Der er også en anden side, jeg vil understrege. Det er, at effektive sanktioner over for Sydafrika efter alt at dømme først og fremmest vil ramme de svageste grupper i Sydafrika, ikke mindst blandt de sorte. Det mener jeg også er et aspekt, man må have med i betragtningerne.

Det er vor opfattelse, at økonomiske sanktioner mod et land normalt bør iværksættes på grundlag af en bindende beslutning i FNs sikkerhedsråd. Men dette betyder ikke, at man blot skal lade hænderne synke, og at et enkelt land ikke kan foretage ensidige dispositioner. Jeg mener, der er en række muligheder, som jeg vil komme lidt nærmere ind på nu.

Kristeligt folkeparti går ind for en skærpeelse af EF-landenes såkaldte adfærdskodeks for EF-virksomheder, der investerer i Sydafrika. Denne kodeks ønsker vi taget op til revision med henblik dels på en skærpeelse af bestemmelserne, dels bedre kontrol med, at de efterleves af de berørte virksomheder.

Desuden vil vi gerne gentage ønsket om, at vi får større offentlig indsigt i og debat om, i hvilken udstrækning EF-virksomhederne efterlever eller overtræder disse bestemmelser. Vi går ind for, at bestemmelserne skal være obligatoriske.

Så vil jeg komme med nogle af de principper, som vi mener EF-virksomhederne bør overholde, og dér vil jeg nævne fem punkter.

Punkt 1: samme løn for samme arbejde, uanset om man er sort, hvid eller farvet. Punkt 2: EF-virksomhederne skal acceptere og samarbejde med frie sorte eller andre ikke-hvide fagforeninger. Punkt 3: ikke-hvide skal have samme faglige uddannelses- og avancementsmuligheder som hvide medarbejdere. Punkt 4: ikke-hvide skal kunne være arbejdsgivere også for hvide. Og endelig punkt 5: EF-virksomhederne skal iværksætte undervisnings- og træningsprogrammer med samme indhold for hvide og ikke-hvide medarbejdere.

Jeg vil nævne, at ca. 50 pct. af de amerikanske selskaber, som arbejder i Sydafrika, nu overholder disse bestemmelser. Der er sket en vækst inden for de sidste år. Det er bestemmelser, som er vedtaget af Repræsentanternes Hus, og som nu er under behandling i Senatet. Kun ca. en femtedel af EF-virksomhederne i Sydafrika overholder kodeksbestemmelserne. Så vores konklusion er bl.a. efter de amerikanske erfaringer, at hvis det efterhånden lykkes at få alle udenlandske virksomheder til at følge de regler, jeg her har skitseret, vil vi dermed lægge et betydeligt pres på myndighederne for at få dem til at afsvække apartheidlovgivningen.

[Kofod-Svendsen]

Det må derfor undersøges, om det vil være politisk muligt at få indført visse økonomiske sanktioner mod EF-virksomheder, som overtræder de regler, som halvdelen af de amerikanske selskaber allerede i dag følger, enten i form af bøder eller i form af forbud mod nyinvesteringer i Sydafrika.

Forholdet er nemlig det, at Sydafrika dårligt kan undvære de mange udenlandske virksomheder, og jo flere af disse man kan få til at efterleve de regler, jeg her har skitseret, des større pres på myndighederne. Det er en udvikling af denne art, som efter kristeligt folkepartis opfattelse er den bedste sikkerhed for en fredelig afvikling af apartheidsystemet.

Så ønsker vi samtidig undersøgt, hvordan f.eks. Danmark kan fremme kontakterne med de kredse i Sydafrika, som går ind for at reformere systemet indefra med fredelige midler. Jeg tænker på kirkelige, humanitære, kulturelle organisationer og politiske partier, enkeltpersoner osv.

De tanker, jeg her har nævnt, er udformet af den sorte amerikanske baptistpræst Leon Sullivan, som tidligere har stået for den hårde konfrontationslinje, som SF her lægger op til, men som er gået over til at reformere indefra, og de principper, som er udformet i The Sullivan Statement of Principles, vil jeg meget gerne overgive til SF. Her mener jeg der er tale om virkelig realistiske forslag, hvor man indefra vil fremme en fredelig udvikling.

Riishøj (SF):

Jeg takker for, at hr. Kofod-Svendsen vil overrække mig denne bog. Jeg tror egentlig også godt, at jeg vil overrække hr. Kofod-Svendsen de resolutioner, jeg og hr. Kofod-Svendsen var med til at vedtage i Holland. Det var jo en konference, som FN's antiapartheidkomité indkaldte til, og dér blev altså vedtaget med hr. Kofod-Svendsens stemme en hel række ting, også om nationale sanktioner mod Sydafrika. Dem vil jeg også gerne overrække til minde. Dem tror jeg vi skal gennemgå stille og roligt i udvalget.

Ellers er det nok rigtigt, at disse debatter er noget af en gentagelse. Vi har her i folketinget, det ved vi, noget, vi kan kalde Sydafrikalobbyister – det er specielt i fremskridtspartiet og blandt centrum-demokraterne – og de har nu engang de holdninger, de

har. Jeg skal ikke kommentere dem. Jeg synes, de er rædselsfulde både moralsk og politisk, ud over at de er farlige; men de er for så vidt i relation til det konkrete forslag, vi behandler her, nok interessante.

Det langt mere interessante er, hvad der er flertal for i forbindelse med dette forslag, og her synes jeg, der var nogle ganske positive signaler, ikke mindst i hr. Stinus' indlæg. Jeg opfattede hr. Stinus' indlæg sådan, at de radikale faktisk uforbeholdent støtter punkt a i forslaget. Om det er to eller én gang om året, skal for os ikke være afgørende.

Hr. Stinus støttede også, at der sker en indskærpeelse af henstillingen til selskaberne, formodentlig ud fra den ganske korrekte opfattelse, at selskaberne indtil nu overhovedet ikke har gjort noget som helst, ikke har rapporteret noget som helst, og de signaler, der er givet fra selskaberne, ikke mindst fra Elsam, har været, at man synes faktisk, det er forkert. Den allersidste provokation er, at Elsam har sendt en delegation til Sydafrika, har rapporteret om det i deres blad, hvor de intet har sagt om nedtrapning af kulimporten. Tværtimod gav de det indtryk, at de faktisk var indstillet på at fortsætte den – altså forbigå vores henstilling her i folketinget – og faktisk var der også i den artikel noget, jeg vil kalde apartheidpropaganda. Det er en provokation af en art, der nødvendiggør, at der sker en indskærpeelse. Derfor er jeg meget glad for hr. Stinus' klare tilslutning her, og jeg vil spørge ikke mindst socialdemokratiets ordfører, om han er enig i hr. Stinus' holdning, for så er der faktisk et flertal her i folketinget, som er meget, meget afgørende i relation til den danske kulimport. Så er der basis for en indskærpeelse.

Kontrakterne med Sydafrika er jo 5-årige løbende kontrakter, og det indebærer selvfølgelig, at næste år må de kontrakter opsiges. Så må elsselskaberne naturligvis opsige dem.

Det har stor betydning for Sydafrika, det ved vi, og det ser vi også, når vi læser sydafrikanske og internationale tidsskrifter. Det er selvfølgelig nonsens, hvad hr. Erhard Jakobsen hver gang kommer frem med. Den sydafrikanske kuleksport er særdeles vigtig for sydafrikansk økonomi. Men der er flertal for det punkt.

Så vidt jeg opfattede hr. Stinus, er der også tilslutning til punkt b undtagen med hensyn til de 800.000 kr. Også her vil jeg spørge

[Riishøj]

socialdemokratiet, om man støtter det, hr. Stinus siger her. For så får vi altså en rapporteringspligt for rederierne, som er ganske nyttig at få. Så skal det altså dokumenteres sort på hvidt, at rederierne virkelig arbejder aktivt for at undgå, at dansk olie sælges til Sydafrika.

Jeg opfatter også hr. Stinus' indlæg sådan, at man støtter sømændenes initiativ. Med hensyn til spørgsmålet om pengene kunne det måske være nyttigt, at vi i udvalget fik en nærmere redegørelse for det initiativ, der er taget, og også for økonomien i den konference, der skal afholdes. Det er en konference mellem forskellige sømandsforbund i verden fra adskillige lande. Man forsøger naturligvis at få de vigtigste søfartsnationer med i den konference, sådan at der virkelig bliver slagkraft, hvad angår olieleverancerne via skib til Sydafrika.

Jeg opfattede også hr. Stinus sådan, at de radikale uforbeholdt støtter punkt c om IMF-långivning – i fuld overensstemmelse med FN's vedtagelser. Et overvældende flertal i generalforsamlingen støtter den holdning, og hvis man læser papirerne fra IMF's konferencer, vil man se, at det er aldeles forkert, at de afrikanske lande har støttet den långivning. Det er en grov misforståelse – en bevidst misforståelse – af de forhandlinger, der har været i IMF. Jeg har hele referatet fra IMF's møder og de afgørende beslutninger her. Men naturligvis bruges alle midler til at argumentere for en fortsat stor långivning til Sydafrika.

Også med hensyn til investeringer opfattede jeg de radikale sådan, at det punkt vil man faktisk godt være med til. Det er rigtigt, det står netop i det nordiske handlingsprogram ganske klart og præciseret. Vi får nu fra ministeren det svar, at han faktisk mener, vi har gjort noget.

Jeg vil godt spørge udenrigsministeren, hvad vi rent faktisk har gjort for at nedtrappe investeringerne. Der står helt tydeligt, at vi skal arbejde for, at de afskaffes. Her er det naturligvis nødvendigt at tage nationale initiativer. Svenskerne har ikke nyinvesteringer i Sydafrika. Jeg synes også, vi i udvalgsarbejdet skal se på den svenske ordning, for den er jo også gennemhullet. Vi skal naturligvis se på den svenske lovgivning på dette område, men der er nogle ganske bestemte forudsætninger, som er forskellige i de nordiske

lande. Når vi har medvirket til det nordiske handlingsprogram, har vi naturligvis en forpligtelse til at nedtrappe de investeringer.

Jeg håber også, socialdemokratiet vil støtte, at vi tager danske initiativer på det felt, for det er faktisk vedtaget af de nordiske udenrigsministre. Også her efterlyser jeg et mere præcist svar, for det var jo væsentlig mere præcist, hvad hr. Stinus sagde i sit indlæg, end hvad hr. Kelm-Hansen sagde. Det var måske derfor, han fik lidt ros i de første borgerlige indlæg. Jeg håber, at hr. Kelm-Hansen vil præcisere sine holdninger, sådan at vi allerede her ved første behandling kan konstatere, at der er et flertal for en lang række af punkterne i dette forslag.

Når det flertal er konstateret, skal vi selvfølgelig modargumentere over for vores modstandere, der nu forhåbentlig er i mindretal. Det er meget let. Der er ikke tid til at gå i detaljer, og der er heller ikke grund til det, for den debat med hr. Erhard Jakobsen & Co. har vi haft før. Regeringen er jo dybt splittet i dette spørgsmål. Det skuffer mig meget, at kristeligt folkeparti ikke vil støtte dette forslag. Man støtter åbenbart den bløde linje, der siger, at sikkerhedsrådets vedtagelser i alle afgørende sager skal være en forudsætning for, at man fra dansk side og fra nordisk side kan tage selvstændige initiativer. Tænk, at USA og England og Vesttyskland – ikke Vesttyskland, de sidder ikke i sikkerhedsrådet, men USA og England – først i sikkerhedsrådet skal vedtage noget så elementært som f.eks., at Danmark skal nedtrappe sin kulimport.

Det er en vanvittig betragtning, at Danmark ikke på det felt tager egne initiativer – ikke mindst i betragtning af, at det internationale kulmarked er af en sådan karakter i dag, at det er særdeles let at skaffe sig alternative forsyningskilder.

Al den snak, der har været om Sydafrikakullene, synes jeg også vi skal have frem i udvalget. Jeg har en international rapport, oven i købet fra energistyrelsen, om kul fra forskellige lande. Deraf fremgår bestemt ikke, at svovlindholdet er specielt lavt i de sydafrikanske kul. Det er også noget, som elværkerne kører frem med. Faktisk er de amerikanske kul nede på den samme svovlprocent. Der er altså mange ting at tage fat på i udvalget.

[Riishøj]

Jeg er glad for, at der faktisk er et flertal for væsentlige dele af dette forslag, og ikke mindst er jeg glad for den klare tilslutning fra det radikale venstre i kulsagen. Jeg håber meget, at socialdemokratiet vil tilkendegive den samme klare holdning om indskærpelsen til elseskaberne.

Der har været en vis debat om udviklingen i Sydafrika, om aftaler med nabolandene. Det er nok formålsløst at rejse hele den debat nu. Hele Sydafrika er – ud over det moralske problem – i allerhøjeste grad et sikkerhedsproblem. Strategien fra sydafrikansk side er den, at man gennem en overvældende økonomisk magt, en overvældende militær magt, en total udplyndring og en total økonomisk krise i nabolandene skaffer sig nogle traktater hjem. Der er aldeles ikke tale om noget holdningsskifte i apartheidstyret. Internt i Sydafrika er der nok tale om en anden apartheidstrategi på grund af den interne udvikling i Sydafrika, men bestemt ikke om nogen ændring af apartheidsystemet. På en række punkter har det snarere udviklet sig til det værre.

Jeg er glad for tilslutningen til en række væsentlige punkter, men jeg håber, socialdemokratiet vil redegøre noget klarere for sin holdning, så vi måske har et bedre beslutningsgrundlag til udvalgsarbejdet om dette forslag.

(Kort bemærkning).

Kofod-Svendsen (KrF):

Jeg har medbragt de resolutioner og deklamationer, som hr. Riishøj henviser til, og jeg skal meget gerne eksegetisere detaljerne for ham.

Vedrørende de økonomiske sanktioner sagde jeg, at normalt bør de kun iværksættes efter beslutning i sikkerhedsrådet. Jeg sagde ikke, at det ikke kunne ske uden beslutning i sikkerhedsrådet, jeg sagde bare, det burde være det normale. Der er en forskel dér.

(Kort bemærkning).

Riishøj (SF):

Så vil jeg godt spørge hr. Kofod-Svendsen, hvordan han forholder sig til noget så konkret som den danske kulimport fra Sydafrika. Nu er der tilsyneladende et flertal for at stramme vilkårene for den import, for at ind-

skærpe henstillingen til elseskaberne. Er det ikke noget, som kristeligt folkeparti burde støtte?

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Med hensyn til investeringer bliver der sagt, at der er en svensk lov, men den lov er jo også en elastiklov, for ministeren er bemyndiget til at ændre den, hvis der er tale om nogle givtige svenske investeringer. Det svarer jo fuldstændig til den danske holdning, at hvis der er noget, vi kan tjene på, så kan vi godt gøre det, men ellers er det altså noget forfærdeligt noget.

Hr. Kofod-Svendsen siger, at disse aftaler, som man nu har fået med Moçambique og Angola osv., skyldes Sydafrikas overvældende økonomiske magt. Hvorfor har Sydafrika så behov for at låne i den internationale monetære fond? Det vil jeg gerne spørge om.

(Kort bemærkning).

Kofod-Svendsen (KrF):

Jeg ved ikke, hvad hr. Arentoft hentyder til i mit indlæg. Jeg ved ikke, om jeg skal gentage den del af manuskriptet. Mon ikke tiden er så langt fremskreden, at vi kunne drøfte det under fire øjne? Der må være noget, hr. Arentoft har misforstået.

Det, der fik mig herop, var et spørgsmål fra hr. Riishøj. Udenrigsministeren redegjorde i sit indledende indlæg for, hvad der er regeringens ønske med hensyn til kulimporten. Jeg er enig i den målsætning.

Udenrigsministeren (Ellemann-Jensen):

Hr. Riishøj spurgte, hvad regeringen har foretaget sig for at standse investeringer i Sydafrika. Jeg skal glæde hr. Riishøj med at gentage, hvad jeg sagde for vel snart en time og et kvarter siden. Jeg sagde, at ifølge Nationalbanken er der ikke registreret danske investeringer i Sydafrika i årene 1981, 1982 og 1983.

Jeg vil i øvrigt beklage, at SF i sin ubændige trang til at score indenrigspolitiske points på udenrigspolitiske spørgsmål har fremsat disse forslag, har fremkaldt denne debat, der kun kan være egnet til at skabe forvirring i verden omkring os vedrørende den holdning til Sydafrika og til apartheidstyret,

[Udenrigsministeren]

som et overvældende flertal i denne folketings-sal har. Det er muligt, at SF kan glæde sig over disse indenrigspolitiske points. Jeg går ud fra, at man især tager dem fra socialdemokratiet, og at det er socialdemokratiet, man ønsker at drille med den slags aktioner. Jeg synes, det er beklageligt, at dér, hvor der er nogle, der kan lide tab ved det, er de steder i omverdenen, hvor der er nogle, der måske får indtryk af, at der skulle være tvivl blandt det store flertal i folketinget om vores afsky for apartheidsystemet og vores vilje til at modarbejde det.

Riishøj (SF):

Ministeren må gerne ligesom i raketsagen komme med det her med de billige points. Det skal ikke genere mig. Jeg vil bare konstatere, at grunden til, at de forslag fremsættes, er, at vi af politiske, internationale grunde mener, at en optrapning af sanktionspolitikken er nødvendig. Det er den eneste grund. Det er ikke et billigt point, det er et meget vigtigt point, hvis en optrapning kan ske, og jeg håber meget, det sker. Men når ministeren kommer i mindretal, fremfører han den slags argumenter. Det har vi set før.

Kelm-Hansen (S):

Jeg vil først sige til ministeren, at jeg sidder nu ikke helt med de samme fornemmelser i forbindelse med denne debat, som ministeren gør. Jeg føler, at som situationen er internationalt, som den har udviklet sig på det seneste, er det rimeligt, at vi endnu en gang drøfter, i hvilken udstrækning det vil være muligt, at vi tilpasser den danske apartheidpolitik til den udvikling, der sker ude omkring. Jeg synes også, at debatten her i dag har vist, at der er mulighed for en fortsat opstramning.

Inden jeg svarer på spørgsmål fra forslagsstillerne, vil jeg godt sige til hr. Fischer, at jeg var lidt ked af de bemærkninger, der kom i indlægget om, at der er sket en kovenning i Sydafrika, og at der er en normalisering under udvikling, hvor man bruger Neue Zürcher Zeitung som sandhedsvidne i denne sag. Det konkrete er jo, at det er en magt- og voldspolitik, som vi har set udspille sig igennem den sidste periode. Det er den, der har bevirket den såkaldte normalisering, sådan som hr. Stinus også var inde på det. Det er

de omkringliggende lande, der har fået kniven på struben. Det er det, der har bevirket, at man f.eks. så udenrigsministeren fra Sydafrika på besøg i Moçambique.

Til ministeren vil jeg gerne sige, når han taler om politisering af IMF, og at det vil være udsigtsløst at rejse sagen på ny, at det er jeg ikke helt sikker på er tilfældet, når man ser på den vedtagelse, der skete i den amerikanske kongres den 18. november 1983, hvor man vedtog en bemyndigelses- og bevilningslovgivning for amerikanernes tiltræden af kvotaforhøjelsen i IMF. Her understreger man nemlig, at man kan modsætte sig kreditter til lande, der praktiserer apartheid. Jeg synes, det er ganske interessant, at der er en vedtagelse i den amerikanske kongres, som siger, at man gennem IMF kan stoppe kreditterne til Sydafrika. Det er nok værd at tage med i de videre overvejelser.

Dernæst vil jeg sige til hr. Riishøj, som beder om skarpere tilbagemeldinger, at jeg synes i og for sig, at jeg gav denne ganske klart, bl.a. i kulsagen, hvor jeg præciserede, at det var rimeligt, at vi fik denne årlige tilbagemelding, og for min skyld gerne en præcisering over for selskaberne, selv om jeg stadig væk føler mig fuldstændig overbevist om, at selvfølgelig opfylder de det, som et flertal i denne sal har besluttet.

De andre punkter, som hr. Stinus var inde på, lægger jeg ind i det, jeg sagde om, at vi burde gå ind for en stadig skærpelse af det nordiske aktionsprogram. Det tror jeg er noget, som vi skal udmønte mere præcist, når udvalgsarbejdet nu går i gang. Jeg er sådan set ikke i tvivl om, at vi kommer et godt stykke længere.

Det, man sidder tilbage med, er måske, at man kan have lidt ondt af ministeren, som jo blandt sine mange talenter også har en politisk musikalitet. Når man oplever den disharmoniske backing-group, han har i dag her – med hr. Kofod-Svendsen på den ene side og hr. Erhard Jakobsen på den anden side – så kan man altså nok synes, at det er lidt synd for ministeren.

(Kort bemærkning).

Fischer (KF):

Hr. Kelm-Hansen, der ellers ved meget om disse forhold, er noget upræcis. Han udtrykker det som en ensidig sejr for Sydafrika,

[Fischer]

hvad der er sket med hensyn til aftalerne med Angola og Moçambique. Det er jeg ikke så sikker på. Det er en noget forenklet analyse, og den fører til nogle usikre og upræcise konklusioner. På den måde overser man de politiske muligheder for en fredelig løsning og for et større fredeligt europæisk og amerikansk engagement i hele det sydlige Afrika, der også betyder, at man kan erstatte russernes og østtyskernes nyimperialisme, der mere end noget andet har udsultet Moçambique og Angola.

Det store franske tidsskrift l'Express kalder konflikten i Namibia morderisk og kostbar for Pretoria og ser altså balancen i tingene. Den mener jeg hr. Kelm-Hansen overser. Der er givetvis tale om træthed på begge sider over den væbnede konflikt. Det skal vi ikke beklage, det giver os nogle muligheder, hvor vi kan gå ind med et stærkere engagement.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg synes, den korte bemærkning er nødvendig, for det ville være helt urimeligt at drage regeringen og regeringens samarbejde ind i en debat, der er så ligegyldig, som denne debat er. Det har intet som helst med regeringens stilling at gøre, hvad der er sagt i denne debat. Udenrigsministeren ved, at han på ethvert tidspunkt kan regne med CDs tilslutning, hver gang ministeren af et flertal i folketinget bliver tvunget til at gøre noget.

Vi anerkender de samme grundlæggende magtforhold, som ministeren er nødt til at anerkende hersker i dette folketing, og det ved ministeren. Derfor fremkalder det ikke nogen som helst uro hos ministeren, at vi skulle være uenige om et eller andet, der set fra et dansk synspunkt er fuldstændig bagatellarisk, for Danmark har ingen indflydelse på disse forhold.

Stinus (RV):

Jeg har en enkelt bemærkning til hr. Erhard Jakobsen, som i et tidligere indlæg sagde, at de mennesker, som bor i Moçambique og Angola, tager tingene realistisk. Ja, det gør de da ganske sikkert. De mennesker, som bor i Moçambique og Angola, tager nok tingene akkurat lige så realistisk, som de men-

nesker, der bor i f.eks. Czekoslovakiet og DDR, tager deres lod.

Til hr. Erhard Jakobsen og hr. Arentoft vil jeg gerne sige, at jeg er fuldt opmærksom på – det er vi sikkert alle sammen i denne sal – at der er undertrykkelse af menneskerettighederne mange steder i verden. Der er undertrykkelse af menneskerettighederne mange steder i verden, som det radikale venstre er fuldt parat til at tage stærkt afstand fra. Men det er dog ingen undskyldning for den undertrykkelse af menneskerettighederne, der finder sted i Sydafrika.

Når man hører hr. Erhard Jakobsen og hr. Arentoft, får man det indtryk, at de bruger undertrykkelse andre steder i verden som en undskyldning for den undertrykkelse af menneskerettighederne, der finder sted i Sydafrika. Til både hr. Erhard Jakobsen og hr. Arentoft vil jeg gerne sige: der er intet andet sted i verden, hvor en regering ved en bevidst politik, ved lov, holder 20 millioner mennesker nede blot på grund af en anden hudfarve, intet andet sted i verden end Sydafrika.

(Kort bemærkning).

Erhard Jakobsen (CD):

Jeg føler mig igen nødsaget til at tage en kort bemærkning, for her ligger nemlig den fundamentale misforståelse. Jeg har ikke talt for, at man skal undskylde brud på menneskerettighederne ét sted, fordi det findes et andet sted. Det, som både hr. Arentoft og jeg har sagt, er: hvorfor i alverden behandle Sydafrika helt specielt? Vi afbryder ikke den diplomatiske forbindelse eller noget som helst andet med Østtyskland, vi laver oven i købet kulturaftale med et land, hvor man skyder på folk, når de forsøger at komme ud af landet, og gør mange andre forfærdende ting. Det mest beskidte diktatur i Europa er vel det østtyske. Dette land har vi kultur- og venskabs-, og jeg ved ikke hvilken aftale med. Sydafrika havde vi en chance for at komme til at påvirke. Det har vi ikke i Østtyskland. I Sydafrika kan man tale frit med hvem som helst, man møder på gaden. I Østtyskland kan man kun bevæge sig rundt og skal være meget forsigtig for ikke at få folk i vanskeligheder ved at indlede en samtale med dem.

[Erhard Jakobsen]

Hvis vi ønskede at udrette noget i Sydafrika, så var der god grund til at have diplomatisk forbindelse på normal vis og sende delegationer derned og søge kontakt med dem, for så kunne man påvirke dem. Det kan man ikke i Polen, det kan man ikke i Ungarn, Bulgarien, Rumænien, Czekoslovakiet og Sovjetunionen, for dér bestemmer befolkningen ingenting. I Sydafrika bestemmer den hvide befolkning det hele – herunder det store engelsktalende liberale parti, som er lige så meget modstander af det, man taler om her, som de folk, der taler imod det her, er, men dem søger man end ikke kontakt med, for uha, de hører jo også til dette forfærdelige land, som man slet ikke må nævne. Det er denne fantastiske mangel på forståelse for, at det er dialog, der skal til i dette tilfælde, hvis man skal udrette noget, jeg påpeger. Det er det, der er mit standpunkt. Jeg taler ikke for den ene urimelighed stillet over for den anden.

(Kort bemærkning).

Arentoft (FP):

Det er også hr. Stinus, der kalder mig herop. For en gangs skyld er vi enige, nemlig om, at der sker sådanne undertrykkelser mange steder i verden. Men det er heller ikke noget, vi blander os i. Hvis hr. Stinus havde hørt efter mit første indlæg, ville han vide, at jeg netop henviste til, hvor man overtrådte menneskerettighederne, f.eks. i Sovjet og i Østlandene osv. Men det er så billigt at bruge Sydafrika som prægelnabe. Vi tør ikke over for Sovjet. Vi tør ikke.

Lad mig tage en anden ting frem. Nu har der været nævnt så meget om FN. I FN skulle alle nationer være repræsenteret, det skulle være et forum, hvor man kunne diskutere osv. Men man har forholdt Sydafrika at være repræsenteret i assemblyet. Man diskuterer Sydafrika. Jeg kan huske, at da jeg var derovre i 1980, vedtog man 22 intetsigende resolutioner mod Sydafrika. Men ikke en eneste fra Sydafrika kan komme op og få ordet, for deres pladser står tomme, de er udelukket. Det er helt fantastisk.

Der bliver talt om, at der skal indføres demokratisk flertalsstyre. Ja men det har man jo prøvet mange steder i Afrika. Er det blevet en lykke? I Uganda, i Rhodesia osv. Er det blevet en lykke? Hvorfor tager vi os

ikke af det? Jeg tror ikke, at hr. Stinus hørte ordentlig efter, da jeg citerede den artikel fra Jyllands-Posten fra den 13. februar 1983 af hr. Kühl. Der var nemlig speciel adresse til de radikale. Sørg først for, at vi får fejtet for vor egen dør.

(Kort bemærkning).

Kelm-Hansen (S):

Hr. Erhard Jakobsen sagde, at i Sydafrika kan man tale frit med hvem som helst. Det forudsætter rigtignok, at man kan få lov til at komme ind. Hvis man kan få lov til at komme ind, så forudsætter det også, at man kan komme til at tale med dem, der sidder inde, som er deporteret til forskellige steder, altså at de kan komme ud. Så det er ikke helt så enkelt, som hr. Erhard Jakobsen fremstiller det.

Det, der kaldte mig herop, var hr. Erhard Jakobsens bemærkning om, at det var en tindrørende ligegyldig debat, der foregik her. Jeg kan se, at hr. Erhard Jakobsen nikker. Når det er tilfældet, hvorfor ser vi så her hr. Erhard Jakobsen, der ellers har så travlt året igennem alle mulige andre steder i verden? Hver evig eneste gang vi drøfter Sydafrika, så farer hr. Erhard Jakobsen hjem for at deltage i denne debat. Den er nok ikke så ligegyldig endda, hr. Erhard Jakobsen.

Riishøj (SF):

Jeg takker for hr. Kelm-Hansens svar. Jeg opfattede det sådan, at der var enighed med hr. Stinus også med hensyn til indskærpeelse til selskaberne. Hr. Kelm-Hansen er lidt optimistisk med hensyn til deres vilje. Indtil nu er jeg pessimistisk, men hvis de får den indskærpeelse, så kan det være, at det hjælper.

Hver gang vi diskuterer Sydafrika, kommer de kommunistiske lande ind. Det ville da være udmærket, hvis vi førte noget af den samme politik. Vi er jo med i NATO, som er direkte rettet mod hele Østblokken, hvis vi bliver angrebet derfra. Det, vi ønsker, er faktisk at danne en blok mod Sydafrika, der er mindst lige så stærk – måske ikke i sine militære midler, men med økonomiske, ikke-militære midler – med henblik på at fjerne apartheid. Vi ofrer 12 mia kr. på et forsvar rettet mod Warszawapagten. Vi importerer til gengæld massevis af kul fra Sydafrika. Der

[Riishøj]

er en himmelråbende forskel på den måde, man behandler de to systemer på.

Det gælder også med hensyn til sanktioner. Det er udmærket, hvis man kan overtage det, der gælder i Øst-Vest-handelen. Der er noget, der hedder Cocombestemmelserne, hvor man forbyder højteknologivarer. Det tolkes meget strengt over for Østlandene. De kontrolleres på kryds og tværs særdeles grundigt, og der bliver store retssager, når de overtrædes. Tænk, hvis man havde tilsvarende sanktionsmuligheder over for Sydafrika. Det nægter man fra vestlig side. Det er det rene og skære hykleri, hvad hr. Erhard Jakobsen fremfører her. Jeg har ikke tid til at uddybe det mere, men de to eksempler skulle være rigelige.

Det, der gør Sydafrika til noget særligt, er den systematiske raceadskillellespolitik, det er apartheidstyret, og så er det deres udenrigspolitik, deres ulovlige besættelse af Namibia, deres aggressionspolitik over for nabolandene. Det er det, der gør Sydafrika til noget specielt i denne verden. Det er der nogle der ikke vil indse, men det er altså derfor, vi fremsætter dette forslag.

(Kort bemærkning).

Stinus (RV):

Jeg skal undlade at tage en diskussion op med hr. Arentoft om demokrati, det vil sikkert være nytteløst. Men jeg vil til gengæld erklære mig enig med hr. Arentoft i, at det er særdeles beklageligt, at et flertal i FN holder Sydafrika ude fra FN's generalforsamling. Det er jo netop dér, dialogen burde finde sted, så dér er vi enige.

(Kort bemærkning).

Albrechtsen (VS):

Jeg vil gerne give udtryk for, at jeg synes, det er glædeligt, at der er et flertal for en vis opstramning i sanktionerne. Det synes jeg er væsentligt.

Når udenrigsministeren bemærker, at denne debat i udlandet kan være med til at skabe forvirring om den danske holdning, så kan jeg i hvert fald kun forstå det på den måde, at den desværre kan være med til at bestyrke et indtryk af, at regeringen ikke rigtig har viljen til at gøre noget effektivt. Men da der tegner sig et flertal for dog at komme

et lille skridt videre, vil det forhåbentlig være det, man bemærker i udlandet. Det synes jeg er noget meget positivt, som er værd at understrege som en udgang på denne debat.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslagets overgang til anden (sidste) behandling vedtoges uden afstemning.

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Jeg foreslår, at forslaget til folketingsbeslutning henvises til udenrigsudvalget. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Meddelelser fra formanden:

Fjerde næstformand (Ole Vig Jensen):

Der er ikke mere på dagsordenen.

Kommunaludvalget har afgivet betænkning over:

Forslag til lov om ændring af lov om et hovedstadsråd. (Lovforslag nr. L 31).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Erhvervsudvalget har afgivet betænkning over:

Forslag til lov om anvendelsen af visse af De europæiske Fællesskabers retsakter om ind- og udførsel af varer. (Lovforslag nr. L 36).

Eksemplarer vil blive omdelt.

Der er foretaget ændringer i følgende udvalg:

Uddannelsesudvalget (8/3 84):

Udtræder: Riishøj (SF)

Ny stedf.: Ebba Strange (SF)

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 9. marts 1984, kl. 10.00.

Angående dagsordenen skal jeg henvise til den i salen opslåede dagsorden.

Mødet hævet kl. 19.03